

راهنمای اخلاق و رفتار حرفه ای
در روانشناسی بالینی
(برای روانشناسان، مشاوران و روانپزشکان)

تألیف:

دکتر محمد کاظم عاطف وحید

روانشناس بالینی

عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی ایران

دانشکده علوم رفتاری و سلامت روان

محبوبه دادفر

دانشجوی دکتری روانشناسی بالینی

دانشگاه علوم پزشکی ایران - پردیس بین الملل

مهرزاد

۱۳۹۳ شمسی

- سرشناسه : عاطف و حیدر، محمد کاظم، ۱۳۳۱ -
عنوان و نام پدیدآور : راهنمای اخلاق و رفتار حرفه‌ای در روانشناسی بالینی (برای روانشناسان، مشاوران و روان‌ترتکان)
محمدکاظم عاطف و حیدر، محبوبه دادفر؛ [برای] بیمارستان فوق تخصصی خاتم‌الانبیاء، مرکز تحقیقات علوم اعصاب و روان.
مشخصات نشر : تهران : میرما، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری : ۱۳۶ ص. : مصور (بخشی رنگی).
شابک : ۷۳۵۰۰ ر.ع.ال : ۱۰۱-۳-۳۳۳-۶۰۰-۶۷۸-۶۰۰
وضعیت فهرست نویسی : فیبا
پادداشت : The guide of professional ethics and behavior in clinical psychology
پادداشت : ص.ع. به انگلیسی
پادداشت : Mohammad Kazem Atef Vahid, Mahboubeh Dadfar. The guide of professional ethics and behavior in clinical psychology for psychologists, counselors & psychiatrists.
پادداشت : ۱۳۳- [۱۲۵] - کتاینامه: ص.
پادداشت : تمایه.
موضوع : روان‌شناسان -- اخلاق حرفه‌ای
موضوع : روان‌شناسی بالینی
نشانده افزوده : دادفر، محبوبه، ۱۳۴۶ -
نشانده افزوده : بیمارستان تخصصی و فوق تخصصی خاتم‌الانبیاء، (ص).
نشانده افزوده : بیمارستان تخصصی و فوق تخصصی خاتم‌الانبیاء، (ص). مرکز تحقیقات علوم اعصاب و روان
رده بندی کنگره : BT ۷۶۴/۴۲، ۲ ۱۳۹۳
رده بندی دیویی : ۱۷۴/۹۱۵
شماره کتابشناسی ملی : ۳۶۵۱۵۰۷

راهنمای اخلاق و رفتار حرفه‌ای
در روانشناسی بالینی
(برای روانشناسان، مشاوران و روانپزشکان)

تألیف: دکتر محمد کاظم عاطف وحید، محبوه دادفر

ناشر: میرماه

گرافیک جلد و متن: مهدیه نازلم زاده

لیتوگرافی و چاپ: قائم چاپ جوربند

صحافی: عطف

نوبت و سال انتشار: نخست/۱۳۹۳

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۷۳۵۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۳۳-۱۰۱-۳

عبارات درج شده بر روی جلد شاعل اصول عمومی، استانداردها و ضوابط اخلاق حرفه‌ای سازمان
نظام روانشناسی و مشاوره جمهوری اسلامی ایران است

تمام حقوق اثر برای مرکز تحقیقات علوم اعصاب شفا محفوظ است.

خیابان ولیعصر (عج) - خیابان رشید یاسمی - بیمارستان فوق تخصصی خاتم الانبیاء (ع)

تلفن: ۸۸۸۸۴۰۴۰

انتشارات میرماه: تحریرش، درانتیب، خیابان شهید رضائی، کوی شهید مرتضی عباسی، پلاک ۳، واحد ۲

تلفن: ۲۲۷۲۲۹۰۱-۲ و ۲۲۷۵۹۲۰۳-۴ فاکس: ۲۲۷۱۹۵۲۳

مقدمه

هر شخصی می‌تواند تحت عنوان روانشناس و مشاور آنچه را که به مردم ارائه می‌دهد خدمات روانشناسی یا مشاوره بنامد. هر فردی نیز می‌تواند تحت عنوان درمانگر، به درمان اختلال‌های روانی بپردازد. با توجه به ماهیت مشکلات روانی و در جهت پیشگیری از سوء استفاده افراد فاقد صلاحیت، ضروری است که متخصصین بهداشت روان در حیطه تخصص خود قوانین و مقرراتی را تدوین نمایند که مشخص کند چه کسی می‌تواند به عنوان متخصص بهداشت روان یا مردم کار کند و این فرد چه خصوصیات و صلاحیت‌هایی از نظر علمی و اخلاقی باید داشته باشد و چه خدماتی به عنوان خدمات بهداشت روان محسوب می‌شود.

اخلاق یعنی مطالعه استانداردهای اجرا و قضاوت بر مبنای اصول اخلاقی. هر حرفه‌ای برای معرفی خود، تعیین حد و مرزهای فعالیت، تعیین موضوع و تبیین جایگاه خود در جامعه، حفظ منافع مصرف‌کنندگان خدمات و منافع اعضاء آن حرفه باید استانداردها، آئین‌نامه‌ها، مقررات و ضوابطی را تدوین کند و بر اساس این ضوابط، صلاحیت، توانایی‌ها و یکپارچگی اعضاء خود را ارزیابی نماید.

اخلاق حرفه‌ای در جستجوی تعیین آن چیزی است که به عنوان نقش حرفه، مطرح بوده است و آنچه که می‌بایست در حرفه روانشناسی بالینی به اجرا در آید. اصول و ضوابط اخلاقی در هر حرفه به منظور

ارائه و مشخص نمودن استانداردهای بکارگیری توانایی و تکنیک‌های موجود در آن حرفه تدوین می‌شوند. اصول رفتار، شرح وظایف و مشخص شدن آنچه که افراد یک حرفه باید و می‌توانند انجام دهند و یا نباید انجام دهند، رابطه اعضاء حرفه را با خدمات گیرندگان آنها و همچنین با جامعه و گروهی که هر دو به آن تعلق دارند تعیین می‌کند. اخلاق حرفه ای در روانشناسی بالینی یعنی مطالعه اخلاق برای موضوع عملکرد حرفه روانشناسی بالینی.

روانشناسان، مشاوران و روانپزشکان حامی شأن و مقام و ارزش انسان‌ها بوده و تلاش می‌کنند تا از حقوق اساسی انسان‌ها حمایت کنند. آنها متعهد به گسترش دامنه اطلاعات در مورد رفتار انسان بوده و در جهت افزایش شناخت افراد از خود و دیگران و استفاده از چنین اطلاعاتی در جهت بهبود و رفاه مردم می‌کوشند. جهت تحقق این اهداف، روانشناسان و مشاوران تمام سعی و کوشش خود را به کار می‌برند تا صلاح و رفاه مراجعین و شرکت کنندگان در تحقیقات مشاوره و روانشناسی را حفظ و حراست کنند. آنها معلومات خود را فقط در این جهت استفاده کرده و هیچ‌گاه آگاهانه اجازه سوء استفاده از این اطلاعات و یا یافته‌های تحقیقاتی خود را به دیگران نخواهند داد.

هر چند که روانشناسان، مشاوران و روانپزشکان در پی آزادی بیان و به دست آوردن اطلاعات لازم از مراجعین هستند ولی در برابر این آزادی، مسئولیتی را که چنین آزادی ایجاب می‌کند یعنی صلاحیت و شایستگی، واقع‌گرایی در به کارگیری توانایی‌ها و علاقه به منافع مصرف‌کننده، همکاران، دانشجویان، شرکت کنندگان در پژوهش‌ها و جامعه را می‌پذیرند.

مسائل اخلاقی و رفتار حرفه ای برای اکثر روانشناسان یک نگرانی است و فشارهای سنگینی را بر آنها وارد می‌کند. اخلاق و رفتار حرفه ای اضطراب فوق العاده‌ای را برای متخصصان بالینی بوجود می‌آورد. از آنجایی که حرفه تخصصی روانشناسی توسعه پیدا کرده است، کد اخلاق از یک عبارت کوتاه به یک مطالعه میدانی کلی گسترش یافته است. پوپ (۲۰۰۶) یک مطالعه زمینه‌یابی را بر روی اعضای انجمن روانشناسی آمریکا (APA) انجام داد و از یک نمونه تصادفی ۱۳۱۹ نفر از اعضای این انجمن درخواست کرد تا وقایعی را توصیف کنند که برای آنها به لحاظ اخلاقی چالش برانگیز یا مشکل‌زا هستند. نتایج پژوهش وی نشان داد که ۶۷۹ روانشناس، ۷۰۳ اتفاق را در ۲۳ مقوله توصیف کردند.

باید اذعان داشت که آموزش و تدریس اخلاق و رفتار حرفه‌ای در روانشناسی ممکن است در کلاس‌های درسی و دانشگاهی سهل‌تر و آسان‌تر از به کارگیری آنها در کار حرفه ای و بالینی باشد. موارد زیادی از نقض اخلاق و رفتار حرفه‌ای توسط همکاران، دانشجویان و فارغ التحصیلان این رشته مشاهده شده است.

که بسیار نگران کننده است. لذا در این راستا ضرورت تألیف کتابی در زمینه اخلاق و رفتار حرفه ای در روانشناسی بالینی جهت آگاهی بیشتر این عزیزان را احساس نمودیم.

کتاب اخلاق و رفتار حرفه ای در روانشناسی بالینی در دو بخش نگاشته شده است. بخش اول شامل ضوابط اخلاق حرفه ای در روانشناسی، اهداف، ضرورت و تاریخچه تدوین آن، مراحل یک تصمیم گیری اخلاقی، موارد اخلاقی دادگاه ها در ایالات متحده آمریکا، ضرورت توجه به حقوق مراجعان و تاریخچه آن، منشور حقوق بیمار معاونت سلامت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، مسائل اخلاقی در کاربرد فنون درمان گروهی، اخلاق در پژوهش (اعلامیه های نورمبرگ، هلسینکی و گزارش بلمونت)، مسائل اخلاقی در پژوهش (اخلاق در نگارش مقاله های علمی و کدهای اخلاقی در پژوهش) اصول اخلاقی روانشناسی و نظام نامه رفتاری انجمن روانشناسی آمریکا (APA) و نظام نامه اخلاقی سازمان نظام روانشناسی و مشاوره جمهوری اسلامی ایران شامل اصول عمومی و استانداردهای ضوابط اخلاق حرفه ای آنها، منشور اخلاقی روان شناسان و مشاوران ایران، گزارش موارد غیر اخلاقی در ایران و خودآزمایی می باشد. بخش دوم کتاب شامل قوانین بهداشت روان در ایران: ضرورت بررسی دیدگاه روانشناسان در باره قوانین بهداشت روان است. امید بر این است که این کتاب مورد استقبال کارشناسان ارشد و دکتری روانشناسی بالینی، دانشجویان کارشناسی ارشد و دکتری تخصصی روانشناسی بالینی، سایر روانشناسان، مشاوران و روانپزشکان شاغل در کشورمان قرار گیرد و پس از مطالعه آن، این عزیزان اصول اخلاقی و رفتار حرفه ای را در این رشته تخصصی سر لوحه کاری خود قرار دهند.

در اینجا لازم می دانیم مراتب تشکر و قدردانی خود را از حمایت اجرایی و مالی ریاست و معاونت محترم مرکز تحقیقات علوم اعصاب شفاء آقایان دکتر هادی کاظمی و پیرحسین گولیوند برای چاپ این کتاب اعلام نمائیم.

مؤلفین

۱۳۹۳ شمسی

فهرست

۱۹.....	ضوابط اخلاق حرفه‌ای.....
۱۹.....	اهداف ضوابط اخلاق حرفه‌ای.....
۲۰.....	ضرورت اصول و ضوابط اخلاق حرفه‌ای در رشته روانشناسی.....
۲۱.....	تاریخچه و تکامل تدوین ضوابط اخلاق حرفه‌ای روانشناسی.....
۲۲.....	الف- اخلاق پزشکی.....
۲۲.....	ب- اخلاق حرفه‌ای در روانپزشکی.....
۲۲.....	ج- ضوابط اخلاق حرفه‌ای در روانشناسی.....
۲۳.....	کنفرانس بولدر (۱۹۶۹).....
۲۳.....	تدوین ضوابط و اصول اخلاق حرفه‌ای.....
۲۳.....	ضوابط اخلاق حرفه‌ای (تجدید نظر قبل).....
۲۳.....	ضوابط داشتن مدرک تخصصی روانشناسی بالینی در امریکا.....
۲۴.....	۱- بورد تخصصی (دیلیمات).....
۲۴.....	۲- بورد تخصصی.....
۲۴.....	۳ گواهی جهت ارائه مستقیم خدمات روانشناسی.....
۲۴.....	ضوابط اخلاق و رفتار حرفه‌ای مشاوره.....
۲۵.....	الف- مسائل مربوط به مشاور.....
۲۵.....	ب- مسائل مربوط به مراجع.....
۲۵.....	ج- موضوعات مربوط به رابطه مشاور-مراجع.....
۲۵.....	دستورالعمل‌های اجرایی برای مشاوران.....
۲۷.....	موارد اخلاقی دادگاه‌ها در امریکا.....
۲۷.....	گریسولد بر علیه کانکتیکات (۱۹۶۵).....
۲۸.....	لایف شوتر (۱۹۷۰).....
۲۸.....	وایات بر علیه استیک نر (۱۹۷۲، آلاباما).....
۲۸.....	تاراسوف بر علیه هیئت امنای دانشگاه کالیفرنیا (۱۹۷۶).....
.....	دونالدسون بر علیه اوکانر (۱۹۷۴ فلوریدا)، مریلس بر علیه ترمین (تگزاس، ۱۹۷۴) و روزبر
۲۹.....	علیه کامرون (واشنگتن دی سی، ۱۹۷۷).....
۲۹.....	پاکر بر علیه هیئت امناء بر گزار کننده امتحانات پزشکی Ca (۱۹۷۴).....
۳۰.....	کوپر بر علیه هیئت امناء بر گزار کننده امتحانات پزشکی Ca (۱۹۷۵).....

۳۰	تامپسون بر علیه بخش آلامدا (۱۹۸۰).....
۳۰	درس بر علیه هیئت اماناء تضمین کیفیت پزشکی Ca (۱۹۸۲).....
۳۰	واسکو بر علیه گروه اصلاح و تأدیب Ca (۱۹۸۹).....
۳۱	مراحل یک تصمیم‌گیری اخلاقی.....
۳۱	گام اول: حساسیت اخلاقی (حساس شدن به ابعاد اخلاقی در مشاوره).....
	گام دوم: تشخیص و شناسایی نوع مشکل و راهکارهای ممکن (تعریف و تبیین تضاد اخلاقی و راهکارها).....
۳۲	گام سوم: مراجعه به و مرور نظام نامه اخلاقی و استانداردها و ضوابط اخلاقی.....
	گام چهارم: بررسی اطلاعات و ادبیات اخلاقی مربوط به موضوع (بررسی آراء متخصصین اخلاق).....
۳۳	گام پنجم: به کارگیری اصول اخلاقی متناسب با موقعیت (در مورد موقعیت پیش آمده).....
۳۳	گام ششم: مشورت با همکاران و ناظر (سرپرست و همکاران مورد اعتماد) در باره مشکل....
	گام هفتم: تفکر و تعمق در مورد موقعیت و برای تصمیم‌گیری بر اساس اصول و ضوابط اخلاقی.....
۳۵	گام هشتم: اطلاع به ناظر و افراد ذی ربط جهت اجرای تصمیم (مطلع نمودن سرپرست، اجرای تصمیم و یادداشت اقدامات).....
۳۵	گام نهم: انعکاس تفکر و تعمق در عمل (مرور و بررسی تجربه).....
۳۷	ضرورت توجه به حقوق مراجعان.....
۳۸	تاریخچه توجه به حقوق مراجعان.....
۳۹	منشور حقوق بیمار معاونت سلامت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی.....
۴۰	مسائل اخلاقی در کاربرد فنون گروه درمانی.....
۴۲	مسائل اخلاقی در کاربرد فنون خانواده درمانی.....
۴۴	اخلاق در پژوهش.....
۴۴	اخلاقیات و ارزش‌ها.....
۴۵	مسائل اخلاقی در پژوهش.....
۴۶	تاریخچه اخلاق در پژوهش.....
۴۷	اصول اساسی اعلامیه نورمیرگک ۱۹۴۷.....
۴۷	متن کامل اعلامیه نورمیرگک ۱۹۴۷.....
۴۸	نکات مهم در تحقیق غیر درمانی.....
۴۹	قانون نورمیرگک: دستورهایی برای آزمایش‌های انسانی.....

۵۱.....	اعلامیه هلسینکی (۱۹۶۴، ۱۹۷۵).....
۵۱.....	تحقیقات توأم با طبابت.....
۵۲.....	تحقیقات زیست پزشکی روی انسان (غیر بالینی).....
۵۲.....	مسائل اخلاقی در کار آزمایشی بالینی.....
۵۲.....	متن کامل اعلامیه هلسینکی (۱۹۸۹).....
۵۶.....	گزارش بلمونت.....
۵۸.....	کمیته‌های اخلاق.....
۵۸.....	وظایف گروه بررسی سازمانی یا کمیته اخلاق.....
۵۹.....	موافقت نامه یا رضایت نامه.....
۶۱.....	اخلاق در نگارش مقاله‌های علمی.....
۶۲.....	۱) درج غیر اخلاقی نام نویسندگان (نویسنده میهمان، و نویسنده شیخ).....
۶۵.....	۲) ارائه چندگانه مقاله‌ها در کنفرانس‌های مختلف.....
۶۶.....	۳) سرقت علمی.....
۶۶.....	۴) داده سازی.....
۶۶.....	۵) غلط نمایی داده‌ها.....
۶۷.....	کدهای اخلاقی در پژوهش بر اساس راهنمای عمومی اخلاق در پژوهش کشور ایران (۱۳۷۹).....
۷۱.....	اصول اخلاقی روانشناسی و نظام نامه رفتاری انجمن روانشناسی آمریکا (۲۰۱۰).....
۷۱.....	اصول عمومی انجمن روانشناسی آمریکا.....
۷۳.....	استانداردهای اخلاقی انجمن روانشناسی آمریکا.....
۷۴.....	۱- حل و فصل مسائل اخلاقی.....
۷۴.....	۲- صلاحیت و شایستگی.....
۷۴.....	۳ روابط انسانی.....
۷۵.....	۴- حریم شخصی و رازداری.....
۷۵.....	۵- تبلیغات و دیگر اظهارات عمومی.....
۷۶.....	۶- نگهداری پرونده‌ها و حق الزحمه.....
۷۶.....	۷- تدریس و آموزش.....
۷۶.....	۸- تحقیق و نشر.....
۷۷.....	۹ ارزیابی و سنجش.....
۷۷.....	۱۰- درمان.....
۷۸.....	مسئولیت.....

۷۹	صلاحیت و شایستگی روانشناس
۷۹	موضوع صلاحیت و شایستگی روانشناس
۸۱	استانداردهای اخلاقی و قانونی
۸۱	اظهارنظرهای اجتماعی
۸۲	رازداری
۸۲	حفظ منافع و رفاه حال مراجعین
۸۳	روابط حرفه‌ای
۸۳	روابط چندگانه
۸۴	نگهداری پرونده‌ها
۸۶	تکنیک‌ها و روش‌های ارزیابی
۸۶	ویژگی‌های استفاده صحیح از آزمون‌ها از نظر انجمن روانشناسی آمریکا (APA)
۸۷	موضوع‌های اخلاقی در استفاده از ابزارهای ارزیابی شخصیت
۸۸	رازداری
۸۹	تحقیق روی انسان‌ها
۹۰	نظام‌نامه اخلاقی سازمان نظام روانشناسی و مشاوره جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۵)
۹۰	الف: اصول عمومی
۹۰	ب: استانداردها و ضوابط اخلاقی حرفه‌ای
۹۱	۱- صلاحیت
۹۳	۲- مسئولیت
۹۳	۳- روابط حرفه‌ای
۹۵	۴- رازداری
۹۵	۵- سنجش و ارزیابی و تفسیر
۹۷	۶- مداخله‌های روانشناختی
۹۸	۷- آموزش، کارورزی و نظارت
۹۹	۸ پژوهش و انتشار
۱۰۲	۹ تبلیغات و خدمات عمومی
۱۰۳	۱۰ حل و فصل تعارض‌های اخلاقی
۱۰۴	متن کامل منشور اخلاقی روان‌شناسان و مشاوران ایران
۱۰۵	تعریف برخی اصطلاحات در قانون اساسی ایران
۱۰۶	گزارش موارد غیر اخلاقی و غیر حرفه‌ای در ایران

۱۰۹	خودآزمایی
۱۱۲	قوانین بهداشت روان در ایران
۱۱۲	ضرورت بررسی دیدگاه روانشناسان درباره قوانین بهداشت روان
۱۱۸	پیشینه
۱۲۲	جمع بندی
۱۲۵	منابع
۱۳۴	نمایه موضوعی